

Wegwijzer voor het promoveren

Korte checklist voor beoordeling door kandidaat-(deeltijd)promovendi: kan en wil ik promoveren en waar moet ik dan op letten?

Prof.dr. A.F.A. Korsten (060204) ¹

Promoveren kent aspecten als: de vereist vakinhoudelijke vaardigheden zoals theoretische kennis, M&T-vaardigheden, organisatorische en communicatieve vaardigheden, en de motivationele kant. Promoveren is een proces van gemotiveerd zijn, verbeeldingskracht, planning, vakmatige kennis, M&T-kennis en vaardigheid, kritisch zijn, kunnen schrijven, gemotiveerd zijn, kunnen organiseren, disciplineren, moreel gehalte tonen, en budgetteren. Ook van contracteren en dus communiceren. Je kunt afspraken maken met jezelf, het eigen gezin, de promotor, de werkgever. Je moet je er aan houden. En je moet geld reserveren voor de druk van het proefschrift en het promotiefeest. Wie dit leest, kan niet verbaasd zijn dat dochters en zonen van Amerikaanse hoogleraren en militairen vaker dan anderen succesvol zijn met promoveren. ² Ze weten wat er voor gedaan moet worden, kunnen omgaan met verwachtingen en hebben de discipline om een promotietraject aan te pakken.

Deze beschouwing gaat over succes- en faalfactoren bij het promoveren. Ze is gebaseerd op een aantal ervaringen met promoveren. Naast gebruik van de eigen ervaringen is gebruik gemaakt van ander materiaal. Te noemen zijn gesprekken met:

- een aantal personen die daadwerkelijk promoveerden³,
- een aantal personen die uiteindelijk geen start maakten of strandden⁴,
- een aantal personen waarbij de voortgang haperde maar die uiteindelijk wel succesvol waren⁵,
- een aantal partners van promovendi⁶,
- een aantal succesvolle promotores⁷.

De vragen waar het om gaat zijn:

- Waarom lukte het om het onderzoek af te ronden met een proefschrift?
- Waarom lukt het niet? Of waarom lukt het een tijd niet en daarna wel?

Om daar antwoord op te geven gebruiken we de journalistieke invalshoek. De indeling is als volgt:

A Vakinhoudelijke factoren aan de kant van de promovendus: de keuze van een onderwerp, probleemstelling en design,

B De bagage van de promovendus,

C Psychologische en sociologische factoren bij de promovendus: o.a. motivatie, volharding,

D Het organisatievermogen van de promovendus,

E De promotor en de communicatie hiermee,

F Succes- en faalfactoren als geheel.

¹ **Commentaren op de tekst welkom. Naar: arno.korsten@ou.nl**

² Mondelinge informatie van prof.dr. J.J. Semeyn, die zelf in de V.S. promoveerde.

³ O.a. A. Korsten, L. Euser, M. van Tilburg, W. Kuiper, Q. Clevis, H. Potman, V. Bekkers, N. Baakman, J. Janssen, R. Corvers, A. Bertrand, A. Vijverberg, M. Caniëls, J. Gerrichhauzen, H. Koning, J.J. Semeyn.

⁴ O.a. N. Rade, F. Wesdijk, R. Vaarkamp, M. Louweret, L. Holla, F. Knuit, L. Schaepekens, J. Monsewije, B. Boon, B. Albronda, J. Haazen.

⁵ K. Dieperink, J. Janssen, E. Knippenberg.

⁶ Namen worden hier niet vermeld.

⁷ O.a. prof.dr. A. Hoogerwerf (UT), prof.dr. J. Kooiman (EUR), prof.mr. F. Stroink (UM), prof.dr. P. Glasbergen (UU), prof.dr. W. Derksen (RUL), prof.dr. N. Nelissen (KUN), prof.dr. A. Felling (KUN), prof.dr. P. Storm (OU).

De beschouwing is bestemd voor andere promovendi dan aio's of oio's. Ik richt me op personen die niet voltijds maar deeltijds bezig zijn met een proefschrift, zeg twee - drie dagen per week (incl. aan de promotie bestede vrije tijd).

A Vakinhoudelijke factoren aan de kant van de promovendus: onderwerp, probleemstelling en design

Tot de vakinhoudelijke aspecten die van invloed kunnen zijn op het succes of falen van een promotie reken ik de kennis van het onderwerp, het probleemstellend vermogen van de promovendus en de plaatsing van de probleemstelling in de theorie.

Onderwerp

Onderwerp: zonder onderwerp geen proefschrift. Het onderwerp verandert overigens als een kneedbaar voorwerp in je handen. Wie de inhoud van een proefschrift vergelijkt met de eerste opzet zal vaak verschil zien. Dat verschil wordt veroorzaakt door praktische zaken, zoals die zijn beschreven in *'De praktijk van onderzoek'* (Derksen, Korsten). Je moet een onderzoek naar je hand zetten: als het te groot is moet het kleiner worden; als het te klein is moet het groter worden.

Soms is een auteur/onderzoeker met een onderwerp al ver maar mist het net dat ene.

Een auteur schreef een boek over ontwerpmethoden van beleid. Het onderzoek was deskresearch maar hoe nu te komen tot een empirische aanvulling over welke methoden in welke contexten worden gebruikt? Voor die slag kon de promovendus door omstandigheden in het werk de tijd niet vinden. Maar hij zag ook op tegen het werk en miste nog wat verbeeldingskracht voor het opzetten van wat kleinere studies. Les: geef een zetje. IJzer met handen breken, kan echter niet. Het karakter van een promovendus kun je niet veranderen.

Een onderwerp hebben, is motiverend. Als de auteur/onderzoeker daarenboven ook nog het gevoel heeft dat hij nieuwe dingen kan vinden, dan versterkt dat de motivatie.

Een onderwerp kan ook in de weg zitten. Een promovendus zei een keer: ik wil een ander soort gemeentebestuur, nl. Het antwoord van de hoogleraar was: als je dat kunt geven ben je een nieuwe Thorbecke. Zou je niet eens wat bescheidener beginnen en eerst eens wat deelstudies verrichten? De betrokken is nooit gepromoveerd want hij hield alleen contact met de hoogleraar om inspiratie te houden. Het eigen adviesbureau ging voor. Les: onderzoek wat de auteur echt wil.

Het komt voor dat een promovendus van onderwerp verandert. Dat kan heilzaam zijn als dat nieuwe onderwerp meer aansluit bij de sterkte van de promovendus en de zwakten worden weggeduwd.

De jurist met politieke interesse Eric Knippenberg had een scriptie geschreven over de foute wethouder in de Tweede Wereldoorlog en daarover een artikel gepubliceerd in een tijdschrift. Hij wilde daarna een proefschrift schrijven. Na enige deliberatie kwam hij met het onderwerp 'herindeling van gemeenten'. De uitwerking ging de kant op dat hij data zou moeten verzamelen en analyses zou moeten doen met SPSS. Daarin was hij echter niet geschoold en steun van een methoden- en techniekenman of vrouw ontbrak. Bijscholing? Eric was toch niet erg gemotiveerd en stopte. Enkele jaren later pakte hij de draad weer op en kwam nu met een onderwerp dat dichter bij zijn expertise lag: een vergelijkend onderzoek naar het bicameralisme in drie landen. Hij slaagde met een proefschrift op het snijvlak van staatsrecht en bestuurskunde. Les: kies een onderwerp bij je sterkte.

de probleemstelling en enkele andere kenmerken

Hou het beperkt: Definieer als promovendus een hanteerbare en dus beperkte probleemstelling en denk niet dat je een groots nieuw theoretisch werk kunt schrijven. Daarvoor is de promovendus meestal te jong voor of mist deze het overzicht.

Elegantie in deelvragen: Elke promovendus heeft een originele probleemstelling met een centrale vraag en deelvragen. De deelvragen zijn gevat in een ordening of een design. Deelvragen zijn bij voorkeur ook gekoppeld aan waarnemingsmethoden en deelvragen zijn elegant 'uitgesmeerd' over hoofdstukken.

Theoretische positionering: Een probleemstelling uit een proefschrift is ingebed in of ontleend aan een theorie of leerstuk. Enkele willekeurige voorbeelden. Wie integriteit van ambtenaren wil begrijpen, moet zich verdiepen in theorie over 'ethics in public administration' (Thompson e.a.). Wie strijd tussen afdelingen en gebrekkige samenwerking wil bestuderen, moet kennis hebben van het leerstuk van bureaupolitiek (Rosenthal e.a.). Deze inbedding is nodig om aan te geven hoe origineel men is of in wiens voetsporen men treedt. Wie dit niet wil, moet geen proefschrift gaan schrijven.

Elk proefschrift moet grensverleggend zijn. Niet elk hoofdstuk uit een proefschrift hoeft echter grensverleggend te zijn. Sommige hoofdstukken kunnen nodig zijn om de lezers mee te nemen naar de uiteindelijke keuze van de probleemstelling. De weg naar die probleemstelling kan echter ook hoogst origineel en zo bijzonder zijn dat de promovendus hiervoor later veel lof ontvangt.

Een onderzoek moet repliceerbaar zijn. Een ander moet met dezelfde middelen tot dezelfde uitkomst komen. Althans dat is een ideaal. In veel proefschriften is echter sprake van een gebrekkige verantwoording van de dataverzameling en analyse. Voorkom dit.

Elke promovendus moet op de hoogte zijn met methodologie en methoden en technieken van onderzoek. Volgens een erkend promotor (A. Hoogerwerf) is specialisatie op dit gebied zelfs de beste predictor van het succesvol afronden van een promotie. Wie hierin niet gespecialiseerd is, moet toch wel kennis hebben van dit gebied. Lees werk van bijv. Swanborn, Becker, Verschuren en Doorewaard.

Er bestaan grofweg twee soorten proefschriften: discursieve en inductieve. Discursieve proefschriften bevatten een redenerende, verbeeldingskrachtige beschouwing die een ander licht op een verschijnsel werpt. Dergelijke proefschriften komen weinig voor in de sociale wetenschappen. De inductieve proefschriften komen veel vaker voor. Ze bevatten empirisch materiaal en impliceren dus het gebruik van feitenmateriaal dat opgespoord wordt door middel van observaties, mondelinge interviews, een schriftelijke vragenlijst, enz.

Een proefschrift is te beoordelen door van inleiding naar conclusies en naar een volgende inleiding en conclusies te gaan, enz.. Een goed proefschrift ontvouwt zich elegant.

Kies bij de opzet van een proefschrift onmiddellijk een stijl van omgaan met literatuurverwijzingen.

Een proefschrift in de sociale wetenschappen behoeft niet in het Engels te worden geschreven maar beheersing van de Engelse taal in woord en geschrift is wel nodig. Heel veel literatuur is Engelstalig. Veel tijdschriften zijn Engelstalig. Wie in 2010 aan een universiteit wenst te gaan werken, dient zich wel op de taalkeuze te bezinnen en moet bij voorkeur een Engelstalig proefschrift schrijven.

literatuurverkenning

De wijze waarop iemand de literatuur verkent, is zelden een faalfactor bij promoveren.

Tips voor literatuurverkenning

Promovendi lezen nog vaak te ongericht en lezen teveel dat niet relevant is voor het proefschrifttraject.

Scan: Wie een literatuurverkenning doet, moet de literatuur effectief en doelmatig benaderen en daarbij rekening houden met niveaus van lezen. Door heel veel boeken en artikelen moet je heen bladeren om te zien of ze van betekenis zijn voor het proefschrift. Wat niet van betekenis is, kan direct terzijde gelegd worden. Op die manier is heel veel literatuur te verorberen.

De kernliteratuur moet minutieus bestudeerd worden.

Lees literatuur in samenhang. Dus alle literatuur over bureaupolitiek – als die relevant is - in een periode. Dat is het meest doelmatig. Als iemand al enkele artikelen uit een theoretisch perspectief heeft bekeken, is het lezen van andere literatuur makkelijker en kan makkelijk een zelfstandige module opgesteld worden, dus een samenvatting van wat gegroepeerd gelezen is.

Lees een artikel in een keer en schrijf op wat je eraan hebt.

Betekenisvolle literatuur moet je in eigen woorden kunnen samenvatten.

B Bagage van de promovendus

De promovendus beschikt over een indirect reservoir dat inwerkt op het probleemstellend vermogen en de kwaliteit om een onderzoeksopzet te maken, waarover zo juist werd gesproken. Tot de bagage reken ik hier schrijfvaardigheid, kennis van theorie, m&t-vaardigheid, kennis van voorbeelden van geslaagde proefschriften en benul om een proefschriften in het algemeen te kunnen beoordelen. Ik loop ze langs.

schrijfvaardigheid en analyse

Orden eerst je gedachten voor je begint te schrijven.

Redeneren: Een proefschrift schrijf jeDus is logisch redeneren van belang en schrijven met termen als dus, daarom, want, hoewel, echter, Komen deze woorden niet voor dan kan de schrijver of niet schrijven (en redeneren) of hij/zij is briljant. Vaak is het eerste het geval.

Handigheid en compenseren: Wie niet goed kan schrijven, moet daar aan schaven en eventueel ook een journalist de tekst laten doorlezen en verbeteren.

Aanloop: Wie nog nooit een wetenschappelijk artikel geschreven heeft, moet dat eerst doen alvorens na te denken over een proefschrift. Men moet immers gewend zijn resp. vertrouwd zijn met het wetenschappelijk forum, vertrouwd zijn met soorten tijdschriften, hun formats en beoordelingscriteria, en gewend zijn om constructief te gaan met kritiek.

Structurering: Wie onderzoekt, moet een analyseschema kunnen opzetten. Het materiaal moet op gestructureerde wijze worden beschreven.

Voorbeeld: wie een onderzoek doet naar de aanstelling van burgemeesters vanaf 1830 tot 2003 moet komen tot perioden met omslagpunten en hij/zij zal elke periode moeten bezien vanuit bijvoorbeeld het perspectief: wat hield de verandering in, waarom een verandering, wie gaf de aanzet, wat waren de condities die een verandering mogelijk maakten, waarom was eerdere verandering tegengehouden. Zo kunnen we elke periode beschrijven. Een bepaalde promovendus bleek hiertoe niet in staat. Het ontbrak hem ook na herhaalde

aandrag aan (abstraherend) vermogen om een stramien voor analyse op te stellen en dit toe te passen.

Betrokken was cum laude afgestudeerd aan een hbo-instelling. Bij nader inzien had dit gebrek eerder vastgesteld kunnen worden.

Betrokken bleek niet in staat om zichzelf en met hulp van diverse anderen uit het moeras te trekken.

Over een writers block lezen we zelden. Wie niet kan schrijven, moet niet eens aan een proefschrift beginnen. Zelfselectie voorkomt veel ellende. Een promotor moet in een intake-fase overigens nadrukkelijk de schrijfvaardigheid testen. Deeltijd-promovendi doen er goed aan om tussenproducten te schrijven in de vorm van een paar tijdschriftartikelen.

theoretische bagage en vakmatige vaardigheid

Een proefschrift brengt de kennis verder, niet of een firma meer winst haalt.

Wie wil promoveren, moet een onderwerp in een theoriecomplex/leerstuk kunnen positioneren. Wie onderzoek doet naar traagheid bij de realisatie van de Betuwelijn moet de besluitvormingstheorie over grote projecten kennen (en dus werk van Westerheijden, Leemans, Teisman).

Wie wil weten waar een proefschrift over gaat, kan altijd een tweede of tweede en derde hoofdstuk lezen. Gaat over wat we al weten en welke theorie nodig is om het onderzoek te richten. State of the art.

Zonder theorie geen proefschrift. Theorie is niet vies. Theorie is in essentie heel eenvoudig. Kijken naar de wolken en dan denken dat het niet gaat regenen, is al een theorie.

m&t - kennis

Een promovendus op het terrein van sociale wetenschappen is bekend met M&T en dus met M&T-boeken (Swanborn, Becker, enz.). In het bijzonder bekend met vraagstukken op het gebied van de probleemstelling (zie Versturen), onderzoeksdesign, begrippen, operationalisatie van concepten, cases, triangulatie, het verschil tussen waarnemingseenheden en analyse-eenheden, internationaal-vergelijkend onderzoek.

voorbeelden

Wie een proefschrift maakt, doet aan onderzoek. Bekijk proefschriften op: wat is hier nu de onderzoekscomponent; wat is sterk en zwak? Zeer belangrijk hier veel aandacht aan te geven (J. Gerrichhauzen). Het gaat eigenlijk om het organiseren van een eigen benchmark. Voor de promotor is ook het ook zeer interessant hier met nadruk over geïnformeerd te worden.

Wie wil promoveren, moet weten welke proefschriften tot voorbeeld strekken. Wat is een goed proefschrift en wat een slecht. Van welke proefschrift ben je idolaat?

In de bestuurskunde wordt de Van Poeljeprijs uitgereikt voor het beste proefschrift in een jaar. In het tijdschrift Bestuurskunde wordt jaarlijks gepubliceerd wie naast de winnaar de twee andere genomineerden waren. Pak er enkele winnaars uit en ga voor uzelf na waarom dit eruit sprong.

Wie wil promoveren moet verschenen proefschriften kunnen beoordelen, en moet dus in staat zijn om zeg 20 criteria te formuleren waarop de kwaliteit te scoren is.

C Psychologische en sociologische factoren bij de promovendus: o.a. motivatie, volharding

Veel van de gesprekspartners melden dat de factoren die nu behandeld gaan worden van groot belang zijn. We noemen het de psychologische en sociologische factoren. Het gaat hier niet alleen om de promovendus (motivatie, volharding, enthousiame) zelf maar ook om zijn sociale structuur (medewerking en begrip van de omgeving).

het begint bij jezelf

Door in het voorgaande te beginnen met opmerkingen over een onderwerp en een probleemstelling is de lezer op een bepaald been gezet. Onderwerp en probleemstelling zijn heel belangrijk wil een promovendus succesvol zijn maar buitengewoon belangrijk, in bepaalde gevallen zelfs veel belangrijker, is de persoon zelf: zijn (of haar) motivatie, zijn kennis van eigen sterkten en zwakten, zijn organisatietalent, medewerking vanuit de persoonlijke levenssfeer, de bereidheid zich soms vanwege het proefschrift iets te ontszeggen (keuzen te maken), doorzettingsvermogen, bereidheid zich te laten sturen en corrigeren.

Intakegesprek: Het is van groot belang dat iemand die wil promoveren uitvoerig spreekt met de beoogde promotor over de echte motieven voor promotie, het onderwerp, wat er al door de kandidaat aan gedaan is, hoeveel tijd ervoor uitgetrokken wordt, wat de eventuele partner ervan vindt. Hier kan de kandidaat tegen zichzelf beschermd worden; misschien hoort hier een advies bij om er niet aan te beginnen.

Voorbeeld: een gedeputeerde wilde zijn eigen beleid beschrijven omdat hij het succesvol vond en hij aangespoord was om er iets over te schrijven maar bleek uiteindelijk niet het uitzoekwerk te kunnen opbrengen. Wie als bestuurder veel aandacht krijgt en in de schijnwerpers staat, kan het vaak niet opbrengen om een halve dag in trui in een bibliotheek te studeren. Hij kon er ook niet voldoende tijd voor vrijmaken en kende eigenlijk ook niet de criteria waaraan dissertaties moesten voldoen. Hij onderschatte het promoveren. Hem is aangeraden er niet tijdens de bestuursperiode aan te beginnen. Hij heeft dat aanvaard.

Ander voorbeeld: Een adviseur kon de omslag van het snelle advieswerk (power point-presentatie hier en daar) naar het ritme van leesbare teksten schrijven niet maken. Naderhand publiceerde hij wel enkele boeken en artikelen. Er was dus wel sprake van kwaliteit.

Plan: wie wenst te promoveren heeft een plan (= onderzoeksopzet) opgezet, met: een probleemstelling, een theoretisch kader, een aanduiding van de originaliteit, een uitwerking van de centrale vraag in deelvragen, een methodische verhandeling (design; met welke bronnen deze vragen worden beantwoord; indien van toepassing; wat de waarnemingseenheden zijn en wat de analyse-eenheden), een doelgroep, de fasering/het tijdspad, een literatuurlijst, een aanduiding van de voorgeschiedenis van dit project en wat er al door de promovendus over is geschreven.

Contract: Wie wil promoveren moet naar aanleiding van het plan a.h.w. een (moreel) contract sluiten met een promotor, bij wijze van spreken. Je kunt niet zo maar dingen niet doen, ermee stoppen, een andere promotor zoeken, enz. Een contract heeft een zeker 'voortrollend' karakter. Immers, een opzet wordt zelden geheel volgens plan uitgevoerd.

Backing: Een promovendus bespreekt de stap van promoveren met de eigen partner. De partner moet meegaan. Steunt de partner niet, begin er dan niet aan of begin met kleine stapjes, zoals een of meer artikelen schrijven. Daarna kun je de zaak opnieuw bekijken.

Een 'contract' is nuttig want het heeft ook een morele lading. Het verplicht. Een contract is juist in deze tijd nuttig omdat bindingen hier en daar verflodderen en door de consumptiemaatschappij de tegenkrachten sterk zijn ('ik kon niet want ...').

Timing: Of in iets (datamateriaal, een onderwerp) een proefschrift zit, is een kwestie van timing en Fingerspitzengefühl. Een promovendus moet veel zelfvertrouwen hebben ('ik ga dit maken'). Dit is overigens een kwestie waar een oriënterende dialoog met de beoogde promotor zeker op zijn plaats is (aldus J. Gerrichhauzen).

Wat men al heeft: Als iemand al over veel geschikte data beschikt, geeft dat wel een voorsprong. Sterkte moet je benutten.

Een directeur van een dienst financiën van een middelgrote gemeente wilde promoveren op grensoverschrijdende vernieuwing. Dat onderwerp was ongeschikt omdat er nog geen verleden was van de vernieuwing en geen vergelijkingsmateriaal of normatief kader. Het onderwerp sloot ook niet aan op zijn sterkte. Beter was: analyseer twintig jaar begroten in gemeenten. Daarover had hij materiaal. Het is er niet van gekomen. Het advies om eerst enkele artikelen te schrijven in het tijdschrift Openbare uitgaven is niet opgevolgd. De kandidaat wist te weinig van het niveau van proefschriften en had te weinig onderzoeks- en schrijvering. Les: intakegesprekken zijn nuttig om iemand van een droom te verlossen.

Een promovendus moet beschikken over creativiteit en organiserend vermogen. Daarbij kan de promovendus ook zorgen voor adequate professionele ondersteuning. Wie veel budget heeft, heeft daarbij een streepje voor. Een promovendus heeft natuurlijk een eigen bibliotheekje. Wie over budget beschikt, kan arbeidsdagen vrij kopen, kan naar een buitenlandse studiereis organiseren, enz. Een proefschrift is weliswaar een proeve van een individu maar je hoeft het verslag niet tot op elke komma zelf te schrijven. Niets verbied je om een methodoloog of 'redactie' in te huren: te laten meedenken of te laten corrigeren.

Geldt dan ook samen sterk? Het is niet gewenst om met twee personen aan een proefschrift te beginnen. Het kan wel maar het is i.h.a. vluchtgedrag.

Geen proefschrift zonder Engelstalige literatuur. Wetenschap is internationaal.

Promoveren betekent je iets ontzeggen. De belasting moet namelijk niet te groot zijn. Wie volop romans wil blijven lezen, naast een promotie ook nog zwembkampioen wil worden en een eigen huis laat bouwen kan misschien beter niet beginnen. De promovendus leest vooral studieboeken. Na de promotie is er weer tijd of meer tijd voor meer ontspanning.

Probeer als promovendus ook wat onderwijs te geven. Dat is een nuttige ervaring. Onderwijs geven, impliceert dat een docent gedwongen is om te leren structureren, hoofd- van bijzaken te onderscheiden en onderwijs zorgt voor verstrooiing (o.a. Glasbergen).

afraden

Wie niet excelleert met een scriptie en wie niet makkelijk schrijft, moet er niet aan beginnen aan ene promotietraject. Promoveren is niet voor de dommen. Een belangrijke faalfactor is een tekortschietend talent.

Een proefschrift schrijven, heeft veel te maken met 'met welke waarden en normen je in het leven staat'. Wie geld wil verdienen, moet niet aan een proefschrift beginnen. Wie de wereld wil verbeteren, kan beter in Afrika gaan werken. En wie tenniskampioen wil worden, moet dat vooral proberen.

Wie een proefschrift wil schrijven, weet de uitkomst nog niet van het onderzoek. 'Serendipities' moet je toe kunnen laten. Wie dus een dominee is en het allemaal al weet, moet dat vak maar kiezen.

Balans: Wie in een echtscheiding ligt, moet niet aan een promotie beginnen. Wie niet in balans is, kan weinig kritiek hebben terwijl kritiek wel nodig is.

sterkten en zwakten

Bij promoveren gaat het om een doel en een richting van onderzoek. Wie wil promoveren, moet ook heilig vuur tonen door te doen, door gedrevenheid. De antropoloog A. Köbben schreef het al. De psychologische factor is dus van enorm belang gebleken. Doorslaan moet evenwel niet. Niet na drie maanden al aan de betablokkers.

Maak een SWOT van en voor jezelf. Ga dus je eigen sterken en zwakten na, in verhouding tot kansen en bedreigingen. Kies opties waarbij kans en sterkten samen komen. Kans en sterkte kunnen wel of niet samengaan op het gebied van vakmatige kennis, methoden en technieken van onderzoek, organiserend vermogen en persoonlijke kwaliteiten.

Besprek hoe dan ook de sterken en zwakten met anderen. Veel falende promovendi hebben geen goed beeld van zichzelf.

Voorbeeld: L. Holla wilde promoveren op een onderzoek naar telewerken bij enkele overheidsinstellingen in Duitsland en Nederland. Hij werkte heel hard, had er tijd voor van de werkgever maar bleek niet afgestudeerd aan een universiteit. Hij woonde ver weg van een universiteitsbibliotheek en miste de stimulans van enkele andere onderzoekers die aan een dissertatie werkten. Uiteindelijk haakte hij af omdat een nieuwe functie die hij niet kon weigeren, veel tijd van hem vergde. De redenen voor afhaken waren uiteindelijk dus niet spectaculair.

Ander voorbeeld: Een afgestudeerde van de OU was directeur van een verzorgingsinstelling en wilde promoveren op een studie naar sturing in een verzorgingsinstelling. Tijdens de intakefase bleek dat hij snel daarna door fusie drie instellingen onder zich kreeg. Dat was niet alleen zwaar maar betrokkene kende de literatuur over non-profits en sturing onvoldoende. Hij had geen goed voorbeeld van de soort studie die hij wilde uitvoeren en wist eigenlijk ook niet wat een proefschrift was. Had ook nooit eerder een artikel gepubliceerd. Hier was naïviteit in het spel, gebrek aan theoretische kennis (bagage) en onvoldoende opbouw van het proces (had eerst enkele artikelen moeten publiceren). Hij kreeg geleidelijk door dat sprake was van teveel zwaktes in het persoonlijk profiel.

de context moet meegaan

Personen met een partner maken vaak in voorwoorden gewag van de samenwerking met hun partner en getoond begrip. Promoveren doe je – als je een partner hebt – bijna met zijn tweeën.

Wie wil promoveren (en geen aio of oio is of ud), moet niet alleen ruimte hebben van de eventuele partner maar ook van de werkgever. De werkgever is vaak bereid tijd in te ruimen maar zal een paar eisen stellen over de tijd die beschikbaar is. Dat vereist dus: organiseren.

Wie met lotgenoten uit eenzelfde hoek wil discussiëren, kan aansluiting zoeken bij een onderzoeksprogramma van een bepaalde universiteit. Nestwarmte en een schuilplek zijn vooral voor onzekere types nuttig en voor discussie over bijzondere onderwerpen.

Voor iedereen is het wel gewenst zich nadrukkelijk in de wetenschappelijke 'community' te manifesteren

D Het organisatievermogen van de promovendus

We hebben het bij organisatievermogen om de organisatie van het project, timemanagement, het betrekken van meedenkers in het project en het organiseren van tussenresultaten.

timemanagement

Wie een baan heeft en wil promoveren, moet ruimte (tijd) scheppen. Zonder er zeg 16 uur per week aan te werken wordt het niks. Zeg: een zaterdag van 6 uur, en twee avonden van 2 uur en een dag van de werkgever. Is 18 uur. Lijkt wel een minimum. Dan nog duurt het meer dan een jaar of twee.

Ritme: Kies een vaste dag voor werken aan het proefschrift

Schrappen. Wie wil promoveren, moet daar misschien niet alle maar wel heel veel kaarten opzetten. Dus niet ook nog trainer zijn. Lid van een bestuur. enz. Wordt teveel. Kan later weer. Maar balans is belangrijk. Dus je moet ook ontspannen.

meedenkers/ critici

Organiseer zelf als promovendus feedback. Het gaat erom wat beter/anders/meer of minder moet. Hij/zij moet meelezers hebben. Dan hoor je het commentaar ook eens van anderen. Meelezers hoeven geen specialisten te zijn maar moeten wel intellectuele bagage hebben. Ze moeten de schrijver de waarheid zeggen.

Vakmatig commentaar: Specialistische meelezers op het terrein van het proefschrift zijn ook nodig. Een alternatief is dat iemand zijn opvattingen/ bevindingen presenteert op een congres. De beste promovendi zoeken het wetenschappelijk forum zelf op en gaan dus de kritiek opzoeken. Wie alleen commentaar wenst van de eigen promotor is/likt een softie.

Ga ervan uit dat als de lezers zeggen dat een stuk niet goed is (omdat ...) ze gelijk hebben. Verbeter, verbeter.

tussenhaltes

Hij/zij moet tussenstations inbouwen: enkele artikelen. Op je donder krijgen, werkt goed voor wie wil leren.

planning

Kies een modulaire aanpak. Modules zijn duidelijk te omschrijven taken die uitgevoerd worden om het proefschrift af te maken. Modules zijn vrijwel altijd schriftelijke producten. Een module kan zijn: een onderzoeksopzet, het inventariseren van theoretische perspectieven, het schrijven van ene tijdschriftartikel als tussenproduct, een pilotproject (proefdraaien met een analyse van ene casus bijvoorbeeld). Zelfstandig leesbare modules kunnen producten zijn die invoegbaar zijn in een proefschrift.

Maak zoveel mogelijk op zichzelf leesbare modules. Dus nooit teksten met veel paragrafen als p.m. Zelfstandig leesbare teksten zijn goed te communiceren met meelezers.

Een van de eerste stappen uit het onderzoek bestaat uit het inventariseren van modules. Modules zijn bakens voor onderzoek.

Discussieer over modules. Modules kunnen de promovendus en promotor iets leren over wat de sterke en zwakke kanten van de promovendus zijn of van het onderzoek, hoeveel tijd iets kost, wat de gewenste literatuur inhoudt, enz.

Het komt weinig voor dat een promovendus promoveert zonder ooit een tijdschriftartikel geschreven te hebben. Dit gegeven is op te vatten als een advies.

Een goed proefschrift schrijf je op het eerste gezicht alleen maar in tweede instantie niet. Je herschrijft namelijk voortdurend. Bouw daar tijd voor in.

Een inhoudsopgave is belangrijk. Hierin kun je lezen waarover het proefschrift gaat en of de auteur systematisch te werk ging. Een inhoudsopgave moet elegant ogen.

E De promotor en de communicatie hiermee

De promotor wordt steevast als een succesfactor aangewezen, vooral door personen die in de V.S.. promoveerden. Een promotor moet iemand zijn die aangeeft hoe het moet, die de weg baant en 'wolven en vossen van je afhoudt'. Zoals Semeyn het zegt: een promotor gaat voorop en die moet je volgen. Een niet stimulerende promotor kan de boel vertragen.

Hoogleraren zijn niet geselecteerd op het begeleiden van promovendi maar op kwaliteiten op het vlak van het zelf doen van onderzoek, het publiceren en geven van onderwijs. Daarom kan een dagelijks begeleider nuttig zijn.

Wie aan een proefschrift wil beginnen, kan de discussie hierover met een promotor starten door het beste zelf geschreven artikel of op tafel te leggen en daarover een oordeel van de promotor te vragen. Voorbeeld: Korsten bij In 't Veld.

Een promotor is een inspirator en ankerpunt. De beste promovendi maken wel afspraken met de promotor maar zijn zo goed dat ze zelf veel uitzoeken, het forum opzoeken, papers presenteren op congressen, boeken kopen en lenen, enz. De promotor hebben ze maar beperkt nodig om mankementen te corrigeren.

De promotor is een factor die er toe doet. Soms heel sterk.

Voorbeeld: Henk koning laat wete: Het belangrijkste, in positieve zin, om met succes aan een proefschrift te schrijven, lijkt me dat je engagement voelt ten aanzien van het onderwerp. Als dat er niet is, dan heb je vier, vijf, of nog meer rotjaren. Daarom moet een promotor een promovendus niet een vierkante decimeter aanwijzen waarop laatstgenoemde zijn stukje tapijt mag knopen. Een aspirant promotor zal zich er dus van moeten vergewissen, dat zijn beoogde promovendus inhoudelijk goed gemotiveerd is om met een bepaald onderwerp aan de slag te gaan.

De promotor kan bij het opstarten van het werk natuurlijk een nuttige functie vervullen door de promovendus te helpen een goede vraagstelling te formuleren en (daarmee) zijn onderwerp af te bakenen. Daarna kan de promotor het moreel van zijn promovendus ondersteunen door blijf te geven van vertrouwen in het welslagen van de onderneming, en een beetje in de gaten houden dat zijn promovendus niet vastloopt. Soms kan het nodig zijn de promovendus over een dood punt heen te helpen.

Voorbeeld van negatieve werking:

XX promoveerde als rechtssocioloog op een studie naar positieve discriminatie. Het proefschrift kwam er uiteindelijk, werd nog heel goed ook volgens de promovendus zelf, maar het had met enige warmte en inhoudelijke interesse van de kant van de promotor eerder af kunnen zijn en ook nog beter kunnen worden.

Positieve factoren bij de realisatie van deze promotie:

Sterke inhoudelijke interesse in het onderwerp;
Grote vrijheid van de kant van de werkgever;
Veel uren er in steken.

Negatieve factoren: promotor deed diks, gaf geen commentaar, traineerde de zaak, ondanks het feit dat hij dacht een goede relatie met de promotor te hebben.

De promotor is de baas. Zonder promotor geen proefschrift.

De stijl: Een promotor kan over een stijl beschikken. Tegenover de strakke begeleider staan de promotores die promovendi laten aanmodderen of in een 'klasje' onderling stukken becommentariëren.

Er bestaat niet slechts een succesvolle stijl. Elke promovendus komt voor unieke knelpunten (naar tijd, plaats, onderwerp) te staan. Dat neemt niet weg dat een promotor juist positief kan optreden, ertoe kan doen. Positief blijkt: aandacht besteden aan de promovendus, aan voortgangscontrole doen, prikkelen en steun geven, enz. (Felling).

Ken de promotor: Wie wil promoveren bij een bepaalde promotor, moet het meeste en belangrijkste werk van die promotor kennen, dus met name waarmee de promotor faam verwierf (we nemen aan dat een promotor enige faam heeft). Dat zegt een ervaren promotor als P. Glasbergen (UU). Dit bevordert de doelmatigheid in de communicatie. Dit wordt namelijk duidelijk wat de promotor belangrijk vindt. Een promotor zal vermoedelijk ook naar eigen werk verwijzen.

Ga nooit veel mondeling toelichten of (veel) vechten met een promotor. Het geschrift zelf telt, niet de mondelinge toelichting. Verdedig je door kwaliteit op schrift.

De promotor moet kritisch zijn. Heb daar begrip voor. Hij staat (ook) in zijn hemd als hij later terug gefloten wordt door een manuscriptcommissie.

Het komt voor dat een promotor bij de promovendus de tekst weg moet trekken omdat de promovendus blijft rekenen, schaven, enz. Voorbeeld: Van Twist, Janssen. Wie een proefschrift schrijft, moet ook kunnen afsluiten.

Op het einde van de rit moet een promovendus op verzoek van de promotor de essentie van het proefschrift in max. 12 zinnen kunnen weergeven. Immers, men kan geïnterviewd worden. Een tv-journalist heeft bij een interview niet meer tijd.

Op het einde van het werk aan een proefschrift moet een promovendus de redenering in een schema nog eens, los van de geschreven tekst, als een zelfstandig leesbaar stuk kunnen weergeven. Zie Het spraakmakende bestuur (Korsten, 1979, bijlage).

Het hebben van meer dan een promotor garandeert niet dat een persoon het proefschrift succesvol zal afmaken.

relationele zaken

Maak afspraken met de promotor over de wijze van elkaar ontmoeten en de verslaggeving. Stem verwachtingen af.

Het onderhouden van goede contacten vereist evenwichtskunst van beiden. De promotor moet geen uitgebreide monologen afsteken maar ook luisteren.

De promotor moet naast persoongerichte adviezen ook taakgerichte geven.

De promovendus moet natuurlijk ook vanuit eigen beweging contact onderhouden met een promotor. Laat de promotor meegroeien.

Soms hapert de communicatie. Een bepaalde promovendus kreeg regelmatig te horen dat zijn proefschrift nog niet deugde omdat het onbegrijpelijk was. De promotor gaf echter geen schrijfraad. Toen iemand de tekst doornam, bleek dat de promovendus veel te veel kort door de bocht ging en te weinig uitleg gaf. Nadat in het proefschrift meer uitleg gegeven was,

maar de promovendus wel verzuchtte dat hier en daar dingen dubbel stonden, bleek de goedkeuring geen probleem.

Het stuk laten lopen van de relatie met de promotor is niet aan te bevelen. Toch komt soms wel een wisseling van promotor voor die tot succes leidt.

Een promovendus had een promotor uit Nederland. De promotor werd hoogleraar in Duitsland en de promovendus veranderde van medewerker van de prof in medewerker aan een andere universiteit. De hoogleraar in zijn nieuwe functies pushte de promovendus tot prestaties rond het proefschrift want anders zou hij geen vaste aanstelling krijgen. Echter, de promovendus was te los in zijn contacten met zijn in Duitsland werkzame promotor, die het gereed komen van het proefschrift al nagenoeg had opgegeven. De promovendus onderhield de contacten met de in Duitsland werkzame promotor dus niet goed. Toen er eindelijk een manuscript lag wenste de promotor dit niet onder druk, omdat de promovendus een baan wenste, goed te keuren. Daarop trok de promotor zich terug en nam zijn 'baas' het over. Uiteindelijk is de promovendus dus bij een andere promotor gepromoveerd.

Als sprake is van twee promotores, is het gewenst dat er eenheid in de sturing is. Soms moet de promovendus die eenheid zelf aanbrengen als hij afzonderlijke betrekkingen onderhoudt met elk van hen.

De keuze van twee promotores is niet zonder meer een succesfactor maar wel verantwoord in geval een proefschrift op het snijvlak ligt van enkele gebieden.

F Succes- en faalfactoren als geheel

Wat leer je van die factoren?

In het voorgaande zijn veel succes- en faalfactoren genoemd.

Een promovendus moet een bepaalde basiskwaliteit, een onderwerp, verbeeldingskracht en gedrevenheid hebben en hij moet bepaalde kenmerken niet hebben. Bijvoorbeeld niet tegelijk een tweede studie beginnen over een heel ander onderwerp.

Als een promotor vervolgens *goede entreebesprekingen* voert, kan vervolgens blijken wat een kandidaat wel en niet in huis heeft, of de evt. partner meewerkt, of de werkgever er positief tegenover staat, hoeveel tijd beschikbaar is, hoe het staat met de motivatie en de bagage, hoeveel publicistische ervaring een kandidaat al heeft, of hij/zij weet wat een proefschrift is en wat de beoordelingscriteria zijn, of iemand goede en slechte voorbeelden kent, wat voor soort proefschrift iemand wil schrijven, welk voorwerk al gedaan is, wat het onderzoeksplan inhoudt, hoe het onderwerp theoretisch gepositioneerd is, welke M&T-aspecten er aan zitten, wat de zwakste plek is. Entreebesprekingen kunnen veel ellende voorkomen en de promovendus *helpen zijn beeld aan te scherpen*. Neem er drie sessies voor.

De promotor is belangrijk voor het op gang brengen van het proces. De betere promovendi hebben vervolgens een promotor amper nodig omdat ze *ongelooflijk veel feedback* en vooruitgang organiseren.

De belangrijkste succesfactor

Veel factoren zijn van invloed op wel of niet succesvol zijn door een proefschrift te publiceren. Welke zijn de belangrijker? Wie een goede slaagkans heeft, is iemand die al een checklist gemaakt heeft en ontdekt heeft welke sterkten zijn benut, zwakheden al zijn weggewerkt en kansen gegrepen zijn. Zo iemand heeft al gepubliceerd en is vermoedelijk al aangemoedigd om te gaan promoveren.

Veel succesfactoren bij promotie hebben vooral van doen met heel sterke motivatie en verantwoordelijkheidsbesef, volharding, organisatietalent, communicatief vermogen. Ze organiseren het zo dat ze vanuit sterke gedrevenheid vooruitgang afdwingen, zich niet uit het veld laten slaan. Ze organiseren het ook zo dat ze hun sterkten benutten en zwakheden compenseren of overwinnen. Ze hebben ook een groot vermogen om goed af te wegen (sterk reflexief vermogen), veel steun van de eigen achterban (evt. werkgever), disciplinering en ritme. Ze zoeken kritiek op, hebben plannen en boeken tussentijds succes. Wat de promotor niet doet, trekken ze op een andere manier wel recht.

Faalfactoren

Waarom lukt het iemand niet om te promoveren? Van de faalfactoren die ik ken, trof ik zelden aan dat het aan de promotor lag of de communicatie. Wel was er soms een gebrek aan basiskwaliteit en een verkeerde verwachting over wat ene proefschrifttraject is.

De neiging bestaat om te denken dat het vervolgens aan de slechte entreebesprekingen ligt en dus een promovendus *op route gaat terwijl het niet goed zit* met de medewerking van de werkgever, de omgeving, de eigen motivatie, het beeld van proefschriften slecht is, van een goede opzet geen sprake is, het reflexief vermogen van de promovendus te zwak is, enz. Toch is het ook zo dat bij de faalfactoren andere complexen een rol spelen. Dus de afvallers haken niet alleen af op motivatie, die is soms zelfs heel groot, maar op de bagage, de M&T-kennis, schrijfvaardigheid en redenerend vermogen. Sommigen zouden niet moeten beginnen maar eerst een paper op een congres moeten presenteren en twee of drie artikelen moeten publiceren. Dan ontstaat een soort schifting. Wie daar doorheen komt, kan schrijven, kent beoordelingscriteria van tijdschriftredacties, kent tijdschriften, weet dat hij anders moet schrijven voor blad A met een eigen profiel dan blad B.

Veel faalfactoren liggen op het vlak van blindheid voor de factoren die allemaal van invloed zijn op promoveren. Wie al weet wat allemaal relevant is, is een heel eind.

Maar het is goed te beseffen dat faalfactoren net als succesfactoren specifiek kunnen zijn. Ze hebben te maken met het eigene van personen, het onderwerp, de context.

Tabel: Enkele afvallers en hun faalfactor

Persoon	Moment van stoppen	Faalfactor 1	Faalfactor 2
Voorkamp	Na enkele jaren	Gebrek aan structurerend vermogen m.b.t. analyse	Niet onderkennen van eigen zwakten om die beheersbaar te maken
Louwerette	Na drie maanden	Kon als adviseur niet komen tot onderkenning van andere aard proefschrift en andere werkaanpak	Dominantie van advieswerk en dus timemanagement-probleem
Knuitser	Na oriëntatie	Geen goed beeld van wat een proefschrift is	Gebrek aan theoretische kennis en maken van vertaalslag naar onderzoeksofzet
Mansewijer	Intakefase; nooit begonnen	Geen publicistische ervaring en geen benutting van eigen sterkte	Onderschatting van werken aan proefschrift
Hollaar	Na een jaar	Niet gestudeerd aan universiteit en dus niet onderdeel van community; wel publicistische ervaring en tomeloze werkdrijf	Andere baan met te weinig vrijheid
Baan	Door intake; nooit begonnen	Teveel in beweging, w.o. reorganisatie	
Heezen	Door intake; nooit begonnen	Gebrek aan kennis van promoveren. Geen ervaring met publiceren in wet. context	
Fictieve namen om beschadiging te voorkomen.			

Een bijzondere factor bij promoveren is eenzaamheid. Dat is een van de meest voorkomende kwalen (aldus Lelieveldt). Je staat er alleen voor. Feedback vragen van meelezers heeft als neveneffect dat de promovendus sociaal wordt. Plezierige ontspanning in groepsverband kan dus heel waardevol zijn.

Literatuur

- Becker, H., Sociale methodologie, Boom, Meppel, 1979.
- Boesjes-Hommes, R., De geldige operationalisering van begrippen, Boom, Meppel, 1970.
- Cleary, R., Revisiting the doctoral Dissertation in Public Administration: an Examination of the dissertations of 1990, in: White, J.D. & G. Adams (eds.), Research in Public Administration, Sage, Londen, 1994, pp. 157-171.
- De Boer, Schriftelijk rapporteren, Het Spectrum, Utrecht, diverse drukken.
- Derksen, W., A. Korsten en A. Bertrand (red.), De praktijk van onderzoek, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1990.
- Grubben, E. en J. Vriens, Professioneel schrijven, Academic Service, Schoonhoven, 1997.
- Hakvoort, J., Methoden en technieken van bestuurskundig onderzoek, Eburon, Delft, 1995.
- Hout, W. en H. Pellikaan (red.), Leren van onderzoek, Boom, Meppel, 1995.
- Hutjes, J. en J. van Buuren, De gevalstudie, Boom, Meppel, 1992.
- Koningsveld, H., Het verschijnsel wetenschap, Boom, Meppel, 1979.
- Korsten, A.F.A., e.a. (red.), Internationaal-vergelijkend onderzoek, Elsevier, Den Haag, 1995.
- Korsten, A.F.a., Het spraakmakende bestuur, Vuga, Den Haag, 1979 (diss.).
- Kruijer, G., Observeren en redeneren, Boom, Meppel, 1973.
- Leeuw, A. de, Bedrijfskundige methodologie, Van Gorcum, Assen, 1996.
- Lelieveldt, H., Promoveren, Aksant, Amsterdam, 2002.
- Lock, G., Filosofie van de politieke wetenschappen, Martinus Nijhoff, Leiden, 1987.
- Maso, I. & A. Smaling, Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie, Boom, Meppel, 1998.
- Popper, K., De groei van kennis, Boom, Meppel, 1978.
- Schuyt, C., Filosofie van de sociale wetenschappen, Martinus Nijhoff, Leiden, 1986.
- Swanborn, P., Basisboek sociaal onderzoek, Boom, Meppel, 1991.
- Swanborn, P., Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek, Boom, Meppel, 1987.
- Verschuren, P. en H. Doorewaard, Het ontwerpen van een onderzoek, Lemma, Utrecht, 1995.
- Vries, G. de, De ontwikkeling van wetenschap, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1985.
- White, J.D. & G. Adams (eds.), Research in Public Administration, Sage, Londen, 1994.
- White, J.D., Dissertations and publications in public administration, in: White, J.D. & G. Adams (eds.), Research in Public Administration, Sage, Londen, 1994, pp. 141-157.

Binnengekomen reacties

**** Dr. Marjolein Caniëls, Managementwetenschappen OUNL**

Ik heb zelf ook een keer een praatje gehouden over de succesfactoren van promoveren. Ik heb toen ook naar mezelf gekeken en bedacht wat het nu maakte dat het me is gelukt. Ik denk dat de kernfactoren die hebben geleid tot een succesvolle promotie voor een groot deel bij jezelf liggen, dus bij de promovendus. Ik denk dat je een aantal karaktereigenschappen moet hebben, zoals

1. doorzettingsvermogen / incasseringsvermogen - voor de tegenvallers in het onderzoek te boven te komen. Ik heb ook heel hard gewerkt aan een simulatie om er vervolgens achter te komen dat een maand werk voor niets was geweest omdat er een foutje in een vergelijking school. Ik verwijs altijd naar het volgende: Thomas Edison, the inventor of the light bulb responded as follows to a reporter who asked how it felt to fail 2000 times before successfully inventing the light bulb. He said: "I never failed once. It just happened to be a 2000-step process." Tegenvallers horen bij het proces en leren je juist om door te zetten en vol te houden.

2. moed - om toch op een congres je werk te presenteren voor een groep professoren, en moed om toch nog een keer bij je promotor binnen te lopen en medewerking te eisen. John Wayne said: "Courage is being scared to death - and saddling up anyway."

3. verantwoordelijkheidsgevoel - je bent zelf verantwoordelijk voor een succesvolle promotie, niet je promotor. Dus zorg dat je feedback krijgt op je werk, zorg dat je in summerschools komt en op congressen staat. Werk hard en haal alles uit elke dag, want aan het eind van de rit is en blijft het jouw promotie. Niemand anders zal er een traan om laten als je het niet haalt. Het is je eigen verantwoordelijkheid om er een succes van te maken dus neem het heft in handen.

Faalfactoren kunnen volgens mij zijn: gebrek aan doorzettingsvermogen en een te kleine locus of control.

**** Dr. J. Janssen, bestuurskundige aan de UM, fac. rechtsgeleerdheid**

Wat is van belang voor succesvolle promotie? Deze promovendus wilde er een keer het bijltje bij neerleggen en is daarna strakker begeleid en bij de hand genomen. Dat vertaalt hij zelf in de volgende succes factoren:

- Iemand die achter je broek zit; dat zal meestal de promotor zijn of moeten zijn;
- Een afgebakend onderwerp;
- Onderwijservaring over het onderwerp omdat dat je leert hoofdzaken te benadrukken;
- Strakke begeleiding.

Faalfactoren zijn:

- De promovendus heeft teveel vrijheid;
- Is te bang om zijn producten te tonen;
- Wil tegen beter weten in vasthouden aan de oorspronkelijke opzet.

**** Aio Hens Runhaar (geografie, UU)**

- Het gaat blijkbaar alleen om promovendi die naast hun werk (dus in deeltijd) promoveren (en een partner hebben); klopt dat? En gelden voor deze promovendi andere aandachtspunten dan voor voltijds promovendi?

- Er worden veel aandachtspunten genoemd, maar welke zijn nu het meest essentieel?

- Ik vind dat het leerproces (wat een promotietraject in belangrijke mate inhoudt) wordt onderbelicht c.q. miskend. Veel theorie en methoden & technieken hoef je m.i., voordat je

begint, nog niet te kennen. Dat komt gaandeweg wel.

- M.i. zijn de belangrijkste punten (gebaseerd op eigen ervaring en observatie van collega's die al dan niet slaagden):

(1) Sterke drive: waarom wil je promoveren, kan deze drive je 4 jaar of langer blijven motiveren?

(2) Communicatieve vaardigheden: open staan voor commentaar, contacten kunnen leggen en onderhouden, duidelijk zijn naar promotor, pragmatisch zijn in contacten (dus: nooit kwaad worden op je promotor of je onrechtvaardig behandeld voelen; zie je promotor op een instrumentele wijze; hij/zij moet op een gegeven moment jouw proefschrift goedkeuren) en tenslotte begeleiding kunnen organiseren (regelmatig overleg plannen, ook om je te dwingen tussenproducten af te scheiden; duidelijk aangeven op welke aspecten je advies of commentaar wil; belangrijke beslissingen voorbereiden en in samenspraak nemen e.d)

(3) Planning & organisatie: je promotie-onderzoek in deelactiviteiten kunnen uiteenleggen, tijdsbudgetten aan toekennen, voortdurend planning updaten, je realiseren dat elk onderdeel voldoende moet zijn maar niet zonodig een diamantje; beter een geheel proefschrift van een 6 of 7 dan drie van de 8 hoofdstukken af en die briljant zijn (hiermee samenhangend: vlucht nietweg in de liteartuur/theorie; schrijf!)

(4) IJzere discipline (hou je aan de planning, maak zin als je geen zin hebt, laat je niet afleiden door andere leuke dingen)

(5) Rust. Dag en nacht doorwerken verlaagt de productiviteit. Bovendien kwamen bij mij de oplossingen voor een probleem vaak 's avonds wanneer ik in de tuin zat met een wijntje.

Andere zaken, zoals databeschikking e.d. zijn m.i. "mooi meegenomen" maar geen noodzakelijke voorwaarden.

Tenslotte nog een tip: vooral in het eerste jaar krijg je veel commentaar op onderzoeksvoorstellen. Gooi het voorstel nooit weg, maar verwerk het commentaar erin (of verzin goede argumenten om het commentaar terzijde te schuiven)!

**** Aio John van den Hof - Universiteit Utrecht, milieubeleid (140204)**

Ben net toevallig bezig met mijn proefschrift. Een indrukwekkende checklist die Arno Korsten in een uurtje heeft geproduceerd! Recht uit het hart geschreven. Ik herken veel en laat het nog eens rustig op mij inwerken. Eén toevoeging heb ik alvast:

De probleemstelling

- Kies als promovendus een probleemstelling die ook niet-vakgenoten aanspreekt. Je moet er bij wijze van spreken op een verjaardagsfeestje mee voor de dag kunnen komen. Het stimuleert mij om te merken dat ook 'leken' oprecht geïnteresseerd zijn en er meer over willen weten (John van den Hof).

**** Prof.dr. P. Glasbergen- Universiteit Utrecht, milieubeleid (140204)**

Studeren

- Definieer als promovendus een hanteerbare en dus beperkte probleemstelling en denk niet dat je een groots nieuw theoretisch werk kunt schrijven. Ben je te jong voor.

- Lees als promovendus de publicaties van je promotor en de andere leden van de leerstoelgroep met grote aandacht en zorg op de hoogte te blijven.

Onderwijs

- Probeer als promovendus ook wat onderwijs te geven. Is nuttige ervaring en zorgt voor verstrooiing.

**** Mr.dr. H. Koning (fac. Rechtsgeleerdheid UM; staats- en bestuursrecht)**

Een proefschrift over directe democratie.

Hij laat mij weten: Het belangrijkste, in positieve zin, om met succes aan een proefschrift te schrijven, lijkt me dat je engagement voelt ten aanzien van het onderwerp.

Als dat er niet is, dan heb je vier, vijf, of nog meer rotjaren. Daarom moet een promotor een promovendus niet een vierkante decimeter aanwijzen waarop laatstgenoemde zijn stukje tapijt mag knopen.

Een aspirant promotor zal zich er dus van moeten vergewissen, dat zijn beoogde promovendus INHOUDELIJK goed gemotiveerd is om met een bepaald onderwerp aan de slag te gaan.

De promotor kan bij het opstarten van het werk natuurlijk een nuttige functie vervullen door de promovendus te helpen een goede vraagstelling te formuleren en (daarmee) zijn onderwerp af te bakenen. Daarna kan de promotor het moreel van zijn promovendus ondersteunen door blijf te geven van vertrouwen in het welslagen van de onderneming, en een beetje in de gaten houden dat zijn promovendus niet vastloopt. Soms kan het nodig zijn de promovendus over een dood punt heen te helpen.

**** Prof.dr. Jan-Jaap Semeyn (bedrijfskunde/ marketing; OU)**

Gepromoveerd in de V.S. Daar is het systeem anders. Studenten schrijven zelf hun voorstel. Zelf heeft hij veel gehad aan het volgende verhaal, laat hij mij weten:

The rabbit, the fox and the wolf - a fable

One sunny day a rabbit came out of her hole in the ground to enjoy the weather. The day was so nice that the rabbit became careless, so a fox sneaked up to her and caught her.

"I am going to eat you for lunch!," said the fox.

"Wait!" replied the rabbit, "You should at least wait a few days."

"Oh yeah? Why should I wait?"

"Well, I am just finishing writing my PhD thesis."

"Hah! That's a stupid excuse. What is the title of your thesis anyway?"

"I am writing my thesis on 'The superiority of Rabbits over Foxes and Wolves'."

"Are you crazy? I should eat you up right now! Everybody knows that a fox will always win over a rabbit."

"Not really, not according to my research. If you like, you can come to my hole and read it for yourself. If you are not convinced you can go ahead and have me for lunch."

"You are really crazy!" But since the fox was curious and had nothing to lose, it went with the rabbit into its hole. The fox never came back out.

A few days later the rabbit was again taking a break from writing and, sure enough, a wolf came out of the bushes and was ready to eat her.

"Wait", yelled the rabbit, "you cannot eat me right now."

"And why might that be, you fuzzy appetizer?"

"I am almost finished writing my PhD thesis on 'The superiority of Rabbits over Foxes and Wolves'."

The wolf laughed so hard that it almost lost its hold on the rabbit.

"Maybe I shouldn't eat you, you are really sick in your head, you might have something contagious," the wolf opined.

"Come read yourself, you can eat me after that if you disagree with my conclusions."
So the wolf went to the rabbit's hole and never came out.
The rabbit finished writing her thesis and was out celebrating in the lettuce fields.
Another rabbit came by and asked, "What's up? You seem to be very happy."
"Yup, I just finished writing up my dissertation."
"Congratulations! What is it about?"
"It is titled 'The superiority of Rabbits over Foxes and Wolves'.
"Are you sure? That doesn't sound right."
"Oh yes, you should come over and read for yourself."
So they went together to the rabbit's hole.
As they went in, the friend saw the typical graduate student abode, albeit and rather messy one after writing a thesis. The computer with the controversial dissertation was in one corner, on the right there was a pile of fox bones, on the left was a pile of wolf bones, and in the middle was a lion.

The moral of the story is: The title of your dissertation doesn't matter ...
... all that matters is who your thesis advisor is.

**** Prof.mr. Ben Sloot (rechtssocioloog, werkzaam aan de OU)**

Ben Sloot promoveerde op een studie naar positieve discriminatie. Hij laat mij weten: Het proefschrift kwam er uiteindelijk, werd nog heel goed ook volgens de promovendus zelf, maar het had met enige warmte en inhoudelijke interesse van de kant van de promotor eerder af kunnen zijn en ook nog beter kunnen worden.

Positieve factoren:

Sterke inhoudelijke interesse in het onderwerp;
Grote vrijheid van de kant van de werkgever;
Veel uren er in steken.

Negatieve factoren: promotor deed diks, gaf geen commentaar, traineerde de zaak, ondanks het feit dat hij dacht een goede relatie met de promotor te hebben.